כפר עולמי · יחידה 3: אי־שוויון מרחבי · חוברת קטנה

צדק סביבתי

חוברת תלמיד · **ז׳ רגיל**

מי נהנה מהמוצרים, ומי נושם את העשן? בואו נבדוק יחד

שם:	כיתה:	תאריך:

מה בחוברת?

1. מושגי מפתח
2. קוראים: מי נהנה ומי משלם?
3. חלק א׳ – מתרגלים מושגים
4. חלק ב׳ – בודקים הבנה
5. חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים
6. כרטיס יציאה ✂

משחקים לשיעור הזה (חידון מהיר, איש תלוי, טריוויה ועוד) באתר: https://geo-z-chovrot-tiny.sites.tab.bot/

יצרה: רוית ראש בן ישי

מושגי מפתח

קראו את המושגים. נשתמש בהם בכל החוברת.

טביעת רגל אקולוגית

מדד לשטח האדמה והמים הדרוש כדי לספק את צריכתו של אדם או מדינה ולקלוט את הפסולת שלהם.

לדוגמה: טיסות רבות ובשר רב מגדילים את המדד הזה.

צדק סביבתי

הרעיון שלכל אדם מגיעה סביבה בריאה, ושהנזק הסביבתי לא ייפול דווקא על החלשים והעניים.

לדוגמה: שכונה עשירה ושכונה ענייה מקבלות אוויר נקי באותה מידה.

פסולת רעילה

שאריות מסוכנות, כמו כימיקלים ומכשירי חשמל ישנים, שעלולות לפגוע בבריאות ובסביבה אם לא מטפלים בהן נכון.

לדוגמה: סוללות ישנות ומחשבים שנזרקו.

נימבי

התנגדות של אנשים להקמת מפעל, אתר פסולת או תחנת כוח ליד ביתם, אף שהם מסכימים שצריך אותם.

לדוגמה: תושבים מפגינים נגד אתר פסולת ליד השכונה.

זיהום

הכנסה של חומרים מזיקים לאוויר, למים או לקרקע, שפוגעת באנשים, בבעלי חיים ובצמחים.

לדוגמה: עשן שחור שיוצא מארובת מפעל.

טכנולוגיה ירוקה

אמצעים טכנולוגיים שמפחיתים זיהום וחוסכים במשאבים, כמו מתקני טיהור, מסננים לארובות ואנרגיית שמש ורוח.

לדוגמה: לוחות סולאריים על גג בית הספר.

אמנה בין-לאומית

הסכם כתוב בין מדינות רבות שבו הן מתחייבות לפעול יחד, למשל להגביל משלוח פסולת מסוכנת.

לדוגמה: מדינות מסכימות לא לשלוח פסולת רעילה לאחרות.

אי שוויון מרחבי

הבדלים בתנאי החיים ובהזדמנויות בין מקומות – בין מדינות, בין אזורים ובין שכונות.

לדוגמה: שכונה עם פארק ירוק מול שכונה ליד מזבלה.

קוראים

מי נהנה ומי משלם?

כל בני האדם תלויים באוויר, במים ובקרקע, אבל לא כולם נהנים מסביבה נקייה באותה מידה. יש שכונות עם פארקים ירוקים וחוף נקי, ויש שכונות שבהן התושבים חיים ליד ארובות מעשנות, אתרי פסולת ונחלים מזוהמים. צדק סביבתי הוא הרעיון שלכל אדם מגיעה סביבה בריאה, ושהנזק לסביבה לא יוטל דווקא על החלשים.

טביעת רגל אקולוגית בודקת כמה "כדור ארץ" צורך אדם או מדינה: כמה אדמה ומים נדרשים כדי לגדל מזון, לייצר מוצרים, להפיק אנרגיה ולקלוט את הפסולת. תושבי מדינות מפותחות נוסעים ברכב פרטי, טסים וקונים הרבה, ולכן טביעת הרגל שלהם גדולה בהרבה מזו של תושבי מדינות פחות מפותחות.

הפער הוא גם בידע ובכסף. למדינות מפותחות יש טכנולוגיות ירוקות כמו מתקני טיהור, מסננים לארובות ואנרגיית שמש ורוח. במדינות רבות שפחות מפותחות חסרים הון וידע, ולכן דווקא שם, אף שצורכים פחות, הזיהום לעיתים גבוה יותר. חברות רב-לאומיות מנצלות לפעמים יערות, מחצבים ומים ומשאירות אחריהן נזק.

"נימבי" הוא קיצור של משפט באנגלית שפירושו "לא בחצר האחורית שלי": כולם מסכימים שצריך מפעלים ואתרי פסולת, אבל לא ליד הבית. גם מדינות נוהגות כך ושולחות פסולת רעילה, כמו מכשירי חשמל ישנים, למדינות שבהן הטיפול זול והפיקוח חלש. אמנות בין-לאומיות מנסות להגביל זאת. גם בישראל הועברו מפעלים מזהמים ואתרי פסולת

מהמרכז הצפוף לנגב הדליל, ובחופים יש ויכוח בין מי שרוצה חוף פתוח לכולם לבין מי שרוצה לבנות עליו. השאלה תמיד חוזרת: מי נהנה, ומי משלם?

חלק א׳ – מתרגלים מושגים

בחלק הזה נחבר כל מושג להגדרה שלו, ונזהה דוגמאות מהחיים.

1. התאימו: כתבו בריבוע את האות של ההגדרה המתאימה.

1. צדק סביבתי	**א.** מדד לשטח האדמה והמים הדרוש כדי לספק את צריכתו של אדם או מדינה ולקלוט את הפסולת שלהם.
2. טביעת רגל אקולוגית	**ב.** הרעיון שלכל אדם מגיעה סביבה בריאה, ושהנזק הסביבתי לא ייפול דווקא על החלשים והעניים.
3. נימבי	**ג.** שאריות מסוכנות, כמו כימיקלים ומכשירי חשמל ישנים, שעלולות לפגוע בבריאות ובסביבה אם לא מטפלים בהן נכון.
4. פסולת רעילה	**ד.** התנגדות של אנשים להקמת מפעל, אתר פסולת או תחנת כוח ליד ביתם, אף שהם מסכימים שצריך אותם.
5. טכנולוגיה ירוקה	**ה.** אמצעים טכנולוגיים שמפחיתים זיהום וחוסכים במשאבים, כמו מתקני טיהור, מסננים לארובות ואנרגיית שמש ורוח.
6. זיהום	**ו.** הכנסה של חומרים מזיקים לאוויר, למים או לקרקע, שפוגעת באנשים, בבעלי חיים ובצמחים.

2. השלימו: לאיזה מושג מתאימה כל דוגמה?

מחסן מילים: אי שוויון מרחבי אמנה בין-לאומית זיהום טכנולוגיה ירוקה

1. מדינות מסכימות לא לשלוח פסולת רעילה לאחרות. – זו דוגמה ל־_____
2. שכונה עם פארק ירוק מול שכונה ליד מזבלה. – זו דוגמה ל־_____
3. עשן שחור שיוצא מארובת מפעל. – זו דוגמה ל־_____
4. לוחות סולאריים על גג בית הספר. – זו דוגמה ל־_____

חלק ב׳ – בודקים הבנה

חזרו לקטע הקריאה. הקיפו את התשובה הנכונה, וסמנו נכון או לא נכון.

1 מהו צדק סביבתי?

- ◯ א. חוק שאוסר לבנות מפעלים
- ◯ ב. הרעיון שסביבה בריאה מגיעה לכולם והנזק לא ייפול על החלשים
- ◯ ג. שיטה למחזור בקבוקים
- ◯ ד. מדד לכמות הגשם במדינה

2 מדוע טביעת הרגל האקולוגית של תושבי מדינות מפותחות גדולה יותר?

- ◯ א. כי הם גרים במדינות גדולות יותר
- ◯ ב. כי יש להם יותר ילדים
- ◯ ג. כי הם צורכים יותר מזון, אנרגיה ומוצרים
- ◯ ד. כי האקלים אצלם חם יותר

3 למה דווקא במדינות שצורכות פחות הזיהום לעיתים גבוה יותר?

- ◯ א. חסרים להן ידע והון לטכנולוגיות ירוקות
- ◯ ב. יש בהן יותר מכוניות
- ◯ ג. הן לא רוצות סביבה נקייה
- ◯ ד. אין בהן תעשייה בכלל

4 איזו דוגמה מתארת התנהגות של נימבי?

- ◯ א. עירייה שמקימה פארק חדש
- ◯ ב. תושבים שמבקשים להקים מתקן מחזור בשכונתם
- ◯ ג. מדינה שמטפלת בפסולת שלה בעצמה
- ◯ ד. תושבים שמסכימים שצריך תחנת כוח, אבל מתנגדים שתיבנה לידם

5 מה מנסות אמנות בין-לאומיות לעשות בנושא הפסולת?

- ◯ א. להגדיל את משלוחי הפסולת
- ◯ ב. להגביל משלוח פסולת רעילה למדינות חלשות
- ◯ ג. לחייב כל מדינה לבנות מזבלה
- ◯ ד. לאסור מחזור

נכון או לא נכון? אם לא נכון – תקנו בשורה.

1 טביעת רגל אקולוגית מודדת רק את כמות המזון שאדם אוכל.	נכון	לא נכון
2 מסננים בארובות הם דוגמה לטכנולוגיה ירוקה.	נכון	לא נכון
3 גם בתוך מדינה אחת יש אזורים שסובלים מזיהום יותר מאחרים.	נכון	לא נכון
4 מדינות שולחות פסולת רעילה למדינות שבהן הפיקוח הכי חזק.	נכון	לא נכון

חלק ג׳ – חושבים כמו גאוגרפים

כאן אין תשובה אחת נכונה. כתבו במשפטים מלאים והסבירו את דעתכם.

1 הסבירו את הקשר בין רמת הפיתוח של מדינה לבין רמת הזיהום בה.

2 בעירכם רוצים להקים אתר פסולת. כתבו טיעון אחד בעד ואחד נגד הקמתו ליד שכונת מגורים.

התחילו כך: בעד: ... נגד: ...

3 מי נהנה ומי משלם כשבונים מלון על החוף? הסבירו.

התחילו כך: נהנים... משלמים...

כרטיס יציאה – צדק סביבתי

גזרו לאורך הקו המקווקו ומסרו למורה. שם: _____

1 הגדירו צדק סביבתי במשפט אחד.

2 תנו דוגמה אחת לטכנולוגיה ירוקה.

3 כתבו דוגמה לנימבי מחייכם או מהחדשות.

איך הבנתי? ◯ הבנתי היטב ◯ הבנתי חלקית ◯ אני צריכים/ות עזרה